

*Ehkäisevää huumetyötä nuorten työpajoilla
kehittävän hankkeen loppuraportti*

Ehkäisevää huumetyötä

**nuorten työpajoilla kehittävän hankkeen
loppuraportti**

KUVAILULEHTI

Julkaisija Sosiaali- ja terveysministeriö		Julkaisun päivämäärä 31.1.2006	
Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja sihteeri) Ehkäisevää huumetyötä nuorten työpajoilla kehittävän hankkeen johtoryhmä Puheenjohtaja: Olli Saarela, Opetusministeriö Sihteeri: Elina Kotovirta, STM		Julkaisun laji Selvitys	
		Toimeksiantaja Sosiaali- ja terveysministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 21.5.2003 (STM048:00/2003)	
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Ehkäisevää huumetyötä nuorten työpajoilla kehittävän hankkeen loppuraportti (Slutrapport om utvecklingsprojektet för förebyggande narkotikaarbete)			
Julkaisun osat			
Tiivistelmä Nuorten työpajatoiminta tukee nuorten ammatillisia valmiuksia rakentamalla siltaa koulutuksen ja työelämän välille. Työpajatoiminnan keskeisinä tavoitteina on parantaa nuoren arjenhallintaa sekä mahdollisuuksia työmarkkinoilla tai edesauttaa opiskelupaikan saamisessa. Hyvä työpajatoiminta on siis jo sellaisenaan ehkäisevää päihdetyötä. Työpajatoimintaa on ollut Suomessa jo noin kaksikymmentä vuotta ja sen rahoituksesta vastaavat pääasiassa kunnat, opetusministeriö ja työministeriö. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä huumausainepolitiikan tehostamiseksi 5.10.2000 edellytettiin, että nuorten työpajojen ja kuntien nuorisotoimen kanssa käynnistetään ennaltaehkäisevää huumetyötä ja lisätään toimia nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Vuonna 2002 STM ja OPM käynnistivät hankkeen yhdessä Valtakunnallinen työpajayhdistys ry:n kanssa, jonka tehtävänä oli kehittää valtioneuvoston huumeolittikasta antaman periaatepäätöksen mukaisesti ehkäisevää huumetyötä nuorten työpajojen ja kuntien kanssa. Hankkeen kehittämä menetelmä työpajojen päihdetyöhön on yhteisövalmennus. Yhteisövalmennuksen tavoitteena on, että sen tuloksena pajoille syntyy yhteisöllisiä toimintamalleja päihdeongelmien ehkäisemiseksi ja hoitamiseksi. Tarkoitus on saada työpajat laatimaan itselleen oman toimivan ja koko pajayhteisöä tukevan ja velvoittavan päihdestrategian, joka on linjassa keskeisten ehkäisevän päihdetyön periaatteiden kanssa. Hankkeen aikana on pyritty myös kokoamaan yhteen ja kehittämään toimintatapoja pajojen kokonaisvaltaiseen päihdetyöhön. Vuonna 2002 perustettiin ohjausryhmä, jonka työn tuloksena käynnistettiin vuonna 2003 valtakunnallinen hanke työpajojen ehkäisevän päihdetyön kehittämiseksi. Vuonna 2003 suunniteltiin ja toteutettiin yhteisövalmentajien koulutus, johon valittiin 16 työpajatoiminnan ammattilaista eri puolilta maata. Yhteisövalmentajien koulutus sisälsi syksyn 2003 aikana 12 lähikoulutuspäivää ja etätehtäviä, eli noin 2 opintoviikon mittaisen kokonaisuuden. Vuoden 2004 loppuun mennessä 4-5 -päiväiset valmennukset saatiin päätökseen 24 työpajalla 13 valmentajan voimin. Valmennuspäiviä yhteisövalmentajille kertyi noin 150. Vuonna 2005 yhteisövalmentajia oli kahdeksaan ja 20 pajaa osallistui yhteisövalmennukseen. Vuonna 2005 luotiin myös yhteisövalmennuksen käsikirja yhteisövalmentajien ja valmennettujen työpajojen tueksi. Pajoilta tullut palaute yhteisövalmennuksista on ollut pääosin myönteistä ja valmennusta on toivottu lisää. Osalla pajoista päihdepelisäännöt on luotu alusta asti yhteisövalmennuksen tuloksena, osalla pajoista olemassa olevat säännöt ovat päivittyneet ja tulleet kaikkien tietoon ja saataville. Yhteisövalmennus on nähty jopa välttämättömänä työkaluna toiminnan kehittämisessä ja pajalaisten sitouttamisessa yhteisiin sääntöihin. Yhteisövalmennuksen tuloksena on yhteisöllinen vastuunotto kasvanut myös muissakin kuin päihdeasioissa, puuttumisen kynnys on madaltunut ja yhteisön yleinen solidaarisuus on lisääntynyt. Kokemukset yhteisövalmennuksista ovat osoittautuneet niin hyviksi, että yhteisövalmennukset jatkuvat hankkeen päättymisen jälkeen osana Valtakunnallisen työpajayhdistyksen toimintaa. Yhteisövalmennuksen rahoituksesta on vastannut opetusministeriö ja koordinoinnista sosiaali- ja terveysministeriön terveyden edistämisen määrärahoista rahoitettu projektisihteeri.			
Avainsanat (asiasanat): ennaltaehkäisy, huumeiden käyttö, huumeongelmat, nuoret, päihteet, työpajat			
Muut tiedot www.stm.fi			
Sarjan nimi ja numero Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:5		ISSN 1236-2115	ISBN 952-00-1940-5 (nid.) 952-00-1941-3 (PDF)
Kokonaissivumäärä 24	Kieli Suomi	Hinta 10,80 €	Luottamuksellisuus Julkinen
Jakaja Helsingin Yliopistopaino PL 4 (Vuorikatu 3 A) 00014 HELSINGIN YLIOPISTO Fax (09) 7010 2374, puh. (09) 7010 2363 books@yliopistopaino.fi www.yliopistopaino.fi/kirjamyynti		Kustantaja Sosiaali- ja terveysministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare Social- och hälsovårdsministeriet		Utgivningsdatum 31.1.2006	
Författare (uppgifter om organet: namn, ordförande, sekreterare) Ledningsgruppen för utvecklingsprojektet för förebyggande narkotikaarbete Ordförande: Olli Saarela, undervisningsministeriet Sekreterare: Elina Kotovirta, SHM		Typ av publikation Rapport	
		Uppdragsgivare Social- och hälsovårdsministeriet	
		Datum för tillsättande av organet 21.5.2003 (SHM048:00/2003)	
Publikation (även den finska titeln) Slutrapport om utvecklingsprojektet för förebyggande narkotikaarbete (Ehkäisevää huume-työtä nuorten työpajoilla kehittävän hankkeen loppuraportti)			
Publikationens delar			
Referat Arbetsverkstäder för unga stöder ungdomarnas yrkesfärdigheter genom att bygga broar mellan utbildning och arbetsliv. De centrala målen för verkstadsverksamheten är att förbättra ungdomarnas kontroll över sin vardag och möjligheter på arbetsmarknaden eller hjälpa till med att få en studieplats. Bra verkstadsverksamhet är redan i sig alkohol- och drogförebyggande arbete. Det har funnits verkstadsverksamhet i Finland sedan ca tjugo år tillbaka och för den huvudsakliga finansieringen står kommunerna, undervisningsministeriet och arbetsministeriet. I statsrådets principbeslut 5.10.2000 om en effektivare narkotikapolitik förutsattes att man skulle inleda alkohol- och drogförebyggande arbete med arbetsverkstäderna för unga och med ungdomsväsendet i kommuner och öka antalet åtgärder för att förebygga utslagningen bland ungdomar. År 2002 inledde social- och hälsovårdsministeriet och undervisningsministeriet tillsammans med Nationella verkstadsföreningen ett projekt som hade som mål att utveckla alkohol- och drogförebyggande arbete tillsammans med verkstäderna för unga och med kommunerna i enlighet med principbeslutet som statsrådet givit om narkotikapolitiken. Metoden som projektet har utvecklat för verkstädernas narkotikaarbete innebär träning i att leva i gemenskap. Målet för träningen är att den skall resultera i samhälleliga verksamhetsmodeller inom verkstäderna för att förebygga och vårda alkohol- och narkotikaproblem. Syftet är att förmå verkstäderna att utarbeta en egen fungerande strategi för alkohol- och drogförebyggande arbete som stöder och förpliktigar hela verkstadssamfundet och är i linje med de viktigare principerna för alkohol- och drogförebyggande arbete. Man har under projektets gång även eftersträvat att samla ihop och utveckla verksamhetssätt för verkstädernas övergripande alkohol- och drogförebyggande arbete. År 2002 grundades en styrgrupp vars arbete resulterade i att man år 2003 inledde ett nationellt projekt för att utveckla arbetsverkstädernas alkohol- och drogförebyggande arbete. År 2003 planerade och genomförde man en utbildning för tränare i att leva i gemenskap till vilken 16 yrkesutbildade inom verkstadsverksamheten valdes från olika platser i landet. Tränarutbildningen bestod under hösten 2003 av tolv närträffar samt distansuppgifter, dvs. en helhet som omfattade ca två studieveckor. Till och med utgången av år 2004 hade man slutfört tränarutbildningarna som varade 4–5 dagar per gång vid 24 arbetsverkstäder och med hjälp av 13 tränare. Sammanlagt gav tränarna ca 150 utbildningsdagar. År 2005 fanns det åtta tränare för träning i att leva i gemenskap och 20 verkstäder deltog i träningen. År 2005 utarbetades även en handbok för träning i att leva i gemenskap som stöd för tränarna och verkstäderna som fått träning. Den respons som man erhållit från verkstäderna har huvudsakligen varit positiv och det har kommit önskemål om ytterligare träning. I vissa verkstäder har man från första början skapat spelreglerna för missbruk som ett resultat av träningen medan spelreglerna i andra verkstäder uppdaterats till kännedom och inom räckhåll för alla. Träningen i att leva i gemenskap har t.o.m. ansetts vara ett nödvändigt verktyg för att utveckla verksamheten och för att kunna få de unga i verkstäderna att förbinda sig till att följa gemensamma regler. Som ett resultat av träningen har det samhälleliga ansvarstagandet ökat även inom andra områden än missbruksfrågor, tröskeln för att blanda sig i har blivit lägre och den allmänna solidariteten inom samfundet har ökat. Erfarenheterna från träningarna i att leva i gemenskap har utfallit så pass väl att träningarna fortsätter som en del av verksamheten för den Nationella verkstadsföreningen efter projektets slut. Undervisningsministeriet har ansvarat för finansieringen av träningen i att leva i gemenskap medan social- och hälsovårdsministeriet ansvarat för koordineringen genom att finansiera en projektsekreterare via anslagen för hälsofrämjande.			
Nyckelord: förebyggande, narkotikaanvändning, narkotikaproblem, unga, alkohol- och narkotika, arbetsverkstäder			
Övriga uppgifter www.stm.fi			
Seriens namn och nummer Social- och hälsovårdsministeriets rapporter 2006:5		ISSN 1236-2115	ISBN 952-00-1940-5 (inh.) 952-00-1941-3 (PDF)
Sidoantal 24	Kieli Finska	Pris 10,80 €	Sekretessgrad Offentlig
Distribution/Försäljning Helsingfors Universitetsförlaget PB 4 (Berggatan 3 A) FI-00014 HELSINGFORS UNIVERSITET Fax (09) 7010 2374, Tfn (09) 7010 2363 books@yliopistopaino.fi www.yliopistopaino.fi/kirjamyynti		Förlag Social- och hälsovårdsministeriet	

DOCUMENTATION PAGE

Publisher Ministry of Social Affairs and Health, Finland		Date 31 January 2006	
Authors Steering group for the project to develop drug prevention work at youth workshops Chairman: Olli Saarela, Ministry of Education Secretary: Elina Kotovirta, Ministry of Social Affairs and Health		Type of publication Report	
		Commissioned by Ministry of Social Affairs and Health	
		Date of appointing the organ 21 May 2003	
Title of publication Final report of the project to develop drug prevention work at youth workshops			
Parts of publication			
<p>Summary</p> <p>Youth workshops support young people's occupational skills by bridging education and work. The major aim of the workshops is to improve young people's life skills and job opportunities, or to promote their access to education. Thus, good workshop activities are as such work that prevents substance abuse. There have been workshops in Finland for twenty years, and the responsibility for their financing is mainly born by the local authorities, the Ministry of Education and the Ministry of Labour.</p> <p>The Government Resolution of 5 October 2000 on Drug Policy presupposed that drug prevention work is started and measures to prevent social exclusion of young people are increased together with youth workshops and municipal youth service. In 2002 the Ministry of Social Affairs and Health and the Ministry of Education started together with the National Association of Workshops a project to develop in accordance with the Government Resolution the drug prevention work in co-operation with youth workshops and local authorities.</p> <p>The method developed by the project for the workshops' work for preventing substance abuse is communal training. The aim of communal training is that the workshops develop for themselves communal operating models for preventing and dealing with substance abuse problems. The purpose is that workshops prepare for themselves an alcohol and drug strategy that supports and obliges the entire workshop community and is in line with the central principles of substance abuse prevention. Operational models for workshops' comprehensive prevention work have also been compiled and developed during the project.</p> <p>The steering group was established in 2002, and as a result of its work a national project to develop the prevention work carried out at workshops was started in 2003. In 2003 an education programme for trainers of communal training was planned and realised; 16 workshop professionals from all over the country were chosen to take part in it. In autumn 2003 the education of communal trainers included 12 days of contact teaching plus distance tasks, i.e. an entirety of about 2 credits. By the end of 2004 the courses of 4 to 5 days were completed at 24 workshops by 13 trainers. The days of training numbered about 150. In 2005 there were eight trained communal trainers, and 20 workshops took part in communal training. In the same year a handbook on communal training was compiled in support of the trainers and the workshops involved.</p> <p>The feedback from workshops about communal training has been mostly favourable and people have wished for more training. For some workshops the rules of the game regarding substance use have been created from the start as a result of communal training, while for others the already existing rules have been updated and brought to the knowledge of all. Communal training has even been seen as a necessary tool in developing the activities and committing the workshop participants to observing the common rules. As a result of the communal training the assuming of communal responsibility for issues even other than substance abuse problems has increased, the threshold for intervention has been lowered and the general solidarity of the community has enhanced.</p> <p>The experiences of communal training have proved so favourable that the training will continue after the completion of the project as a part of the activities of the National Association of Workshops.</p> <p>The Ministry of Education has funded the communal training, and a project secretary employed by the Ministry of Social Affairs and Health by the appropriation for health promotion has been in charge of its co-ordination.</p>			
Key words alcohol and drugs, drug problems, drug use, prevention, workshops, young people			
Other information www.stm.fi/english			
Title and number of series Reports of the Ministry of Social Affairs and Health 2006:5		ISSN 1236-2115	ISBN 952-00-1940-5 (print) 952-00-1941-3 (PDF)
Number of pages 24	Language Finnish	Price 10,80 €	Publicity Public
Distributor/Orders Helsinki University Press PO Box 4 (Vuorikatu 3 A) FI-00014 HELSINKI UNIVERSITY, FINLAND Fax +358 9 7010 2374, Tel +358 9 7010 2363 books@yliopistopaino.fi		Financier Ministry of Social Affairs and Health	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	11
2 TAUSTAA	11
2.1 Nuorten työpajat.....	11
2.2 Työpaja ja päihhteet.....	12
3 HANKKEEN TOIMINNAN SUUNNITTELU JA JÄRJESTÄYTYMINEN	13
3.1 Hankkeen pohjatyö: ohjausryhmä ja sen ehdotukset	13
3.2 Johtoryhmä ja työryhmä	14
3.3 Resurssit.....	14
4 YHTEISÖVALMENTAJIEN KOULUTUS	15
4.1 Yhteisövalmentajien valinta.....	15
4.2 Yhteisövalmentajien koulutuksen toteuttaminen	15
5 TYÖPAJOJEN YHTEISÖVALMENNUKSET	16
6 ARVIOINTIA	17
7 LOPUKSI	19
8 TYÖN JATKUMINEN	19

LIITTEET

Liite 1 Yhteisövalmentajakoulutukseen osallistuneet henkilöt	22
Liite 2 Yhteisövalmennukseen osallistuneet työpajat	23

1 JOHDANTO

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä huumausainepolitiikan tehostamiseksi 5.10.2000 edellytettiin, että nuorten työpajojen ja kuntien nuorisotoimen kanssa käynnistetään ennaltaehkäisevää huumetyötä ja lisätään toimia nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Vuonna 2002 STM ja OPM käynnistivät yhdessä Valtakunnallinen työpajayhdistys ry:n kanssa hankkeen, jonka tehtävänä oli kehittää valtioneuvoston huumepolitiikasta antaman periaatepäätöksen mukaisesti ehkäisevää huumetyötä nuorten työpajojen ja kuntien kanssa.

Hankkeen kehittämä menetelmä työpajojen päihdetyöhön on yhteisövalmennus. Yhteisövalmennus on osallistavaa, aktivoivaa, keskustelevaa ja tällä tavoin työpajojen arjen ongelmiin pureutuvaa. Yhteisövalmennuksen tavoitteena on, että sen tuloksena pajoille syntyy yhteisöllisiä toimintamalleja päihdeongelmien ehkäisemiseksi ja hoitamiseksi ja työpajat laativat itselleen oman, toimivan ja koko pajayhteisöä tukevan ja velvoittavan päihdestrategian, joka on linjassa keskeisten ehkäisevän päihdetyön periaatteiden kanssa. Yhteisövalmennuksessa ei ole ollut tarkoitus keskittyä vain nuorten mahdollisiin ongelmiin, vaan tarkoituksena on luoda yhtenäiset säännöt koskemaan myös henkilökuntaa.

Yhteisövalmennuksen avulla on myös pyritty tukemaan työpajan verkostoitumista. Tärkeitä päihdetyöverkoston jäseniä ovat esimerkiksi alueella toimivat päihdejärjestöt, poliisi, Kela, nuorisotoimi, työvoimatoimi, sosiaalitoimi, terveyskeskus ja A-klinikka tai vastaava. Hoitoonohjauksen tehostamiseksi työpajojen yhteistyö päihdepalvelujärjestelmän kanssa on todettu tulokselliseksi ja kaikkia osapuolia palvelevaksi. Tärkeitä yhteistyökumppaneita työpajalle ovat erityisesti ne tahot, jotka tekevät hoidontarpeen arviointia. Työpajan ammattilaisten ei tarvitse pystyä arvioimaan mahdollisen päihdeongelman vakavuutta, vaan hoidontarpeen arviointi ja hoidon järjestäminen kuuluu päihdetyön ammattilaisille. Mikäli laitoshoidon nähdään välttämättömänä työpaja voi tarjoutua jatkamaan toiminnallista kuntoutusta laitoshoidon jälkeen. Hoidollinen vastuu säilyy hoidon jälkeen yhä hoitopaikalla ja toiminnallinen kuntoutus työpajalla sovitetaan tukemaan kuntoutussuunnitelmaa. Vuorovaikutuksessa on mahdollista varmistaa tehokas puuttuminen ja monipuolinen kuntoutus.

Hankkeen aikana on koottu yhteen ja kehitetty käytänteitä ja malleja pajojen kokonaisvaltaiseen päihdetyöhön. Hankkeessa ei ole keskitytty vain niihin, joilla on jo ongelmia, vaan huomioitu myös ne nuoret, jotka eivät käytä päihteitä ja ne joiden käyttö on satunnaista tai kokeiluluontoista. Hanke alkoi painottuen huumetyöhön, mutta pian huomattiin, että keskittymällä vain huumeisiin sivuutetaan pääongelma eli alkoholi. Näin hanke keskittyi kokonaisvaltaisemmin pajojen päihdetyöhön, eikä vain huumetyöhön, kehittämiseen.

2 TAUSTAA

2.1 Nuorten työpajat

Työpajan tehtävänä on tarjota nuorille mahdollisuus tutustua yleensä puolen vuoden ajan heitä kiinnostavaan ammattiin ja kannustaa erityisesti pitkään työttömänä olleita tai syrjäytymisvaarassa olevia nuoria kouluttautumaan ammattiin tai yrittäjäksi. Työpajatoimintaa on ollut Suomessa jo noin kaksikymmentä vuotta ja sen rahoituksesta vastaavat pääasiassa kunnat, opetusministeriö ja työministeriö. Nuorten työpajatoiminnan keskeisinä tavoitteina on parantaa

yhtäältä nuoren arjenhallintaa sekä toisaalta edistää heidän mahdollisuuksiaan työmarkkinoilla tai opiskelupaikan saamisessa. Työpaja tarjoaa nuorelle yhteisön ja vahvistaa hänen sitoutumistaan ja kiinnostumistaan yhteiskuntaan ja näin ehkäisee syrjäytymistä. Parantamalla käytännössä nuoren selviytymis- ja sijoittumismahdollisuuksia se vähentää paineita ja koettua ristiriitaa yksilön toiveiden ja mahdollisuuksien välillä, mitä pidetään yhtenä päihteiden ongelmakäytön riskitekijänä. Hyvä työpajatoiminta on siis jo sellaisenaan ehkäisevää päihdetyötä.

Suomessa on tällä hetkellä noin 250 kuntien ja erilaisten yhteisöjen työpajaa, joissa vuosittain on noin 10 000 – 12 000 valmentautujaa. Yhdellä työpajalla voi olla useita toiminnaltaan ja sijainniltaan erilaisia yksiköitä ja osastoja. Asiakkaana voi olla työtön nuori tai aikuinen, opintonsa keskeyttänyt nuori, pitkäaikaistyötön, aikuinen, jolla on vanhentunut koulutus, päihde- ja/tai mielenterveysongelmainen, maahanmuuttaja tai vajaakuntoinen.

Työpajojen tavoitteena on valmentaa työpaja-asiakkaita kannustaen ja motivoiden heitä kouluttautumaan, työllistymään ja parantamaan arjen hallintaa. Työmenetelminä käytetään työvalmennusta, joka tähtää työpaja-asiakkaan työkyvyn parantumiseen ja yksilövalmennusta, jonka tavoitteena on asiakkaan toimintakyvyn parantuminen. Toimenpiteitä ovat muun muassa työkokeilu, työharjoittelu, työllistäminen, kuntouttava työtoiminta, lisä- ja erityiskoulutus, oppisopimus-koulutus, perus- ja ammattitutkinnon suorittaminen ja mielenterveyskuntoutus. Parhaillaan kehitetään myös Starttipajatoimintaa vaikeasti päihde- ja mielenterveysongelmaisille nuorille.

Nuorten työpajatoiminta on useiden hallinnonalojen yhteistä toimintaa. Opetusministeriöllä on päävastuu pajatoiminnasta ja sen kehittämisestä. Työministeriöllä on merkittävä osuus toiminnan järjestämisessä. Valtakunnallisesti huumausaineiden käytön ehkäisyä ja vähentämistä, huumausainelainsäädäntöä sekä huumeisiin liittyviä sosiaali- ja terveyspalveluja koskevat asiat kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle.

2.2 Työpaja ja päihteet

Työpajoilla valmentautuu erittäin heterogeeninen joukko nuoria, jotka tulevat työpajoille erilaisista lähtökohdista ja heidän tavoitteensa ja valmiutensa tulevaisuuden suhteen vaihtelevat. Olennainen kysymys onkin se, millaisia tavoitteita ja suunnitelmia nuorella itsellään on opiskelun tai työnteon suhteen. Joillakin nuorilla suunnitelmat ovat selkeät, mutta jotkut tulevat työpajalle ainoastaan kokeilemaan ja pohtimaan omia kykyjään ja mahdollisuuksiaan. Työpajoille valikoituu myös nuoria, joilla ei ole minkäänlaisia tavoitteita oman elämänsä suhteen, nuoria joiden toimintakyky voi syystä tai toisesta olla hyvinkin huono ja nuoria joiden täytyy aloittaa elämän perustaitojen opettelu aivan alusta. Valmentautujien ongelmat voivat olla tiedossa jo pajalle tullessa tai sitten ongelma tai sen vakavuus tulee yllätyksenä ilmi vasta valmennusjakson aikana.

Valmentautajat eivät ole samanlaisia myöskään päihteiden käyttönsä suhteen. Pajoilla valmentautuu päihdekäyttäytymiseltään hyvin erilaisia henkilöitä täysraittiista ongelmakäyttäjiiin. Ongelman voi aiheuttaa niin alkoholi, alkoholin ja lääkkeiden sekakäyttö kuin huumeiden käyttökkin. Joskus päihteiden ongelmakäyttö voi olla esteenä sinänsä selkeiden ja realististen tulevaisuuden suunnitelmien toteuttamiselle. Päihteiden käyttö saattaa myös estää nuorta osallistumasta kaikkiin työpajalla tarjolla oleviin työtehtäviin, joihin hänellä voisi muutoin olla edellytyksiä. Myös työpajan valmentajien erilaiset päihdeongelmat voivat vaikuttaa merkittä-

västi työvalmennusyhteisössä. Valmentajien esimerkillä on suuri merkitys myös päihdeasioissa.

Työpajayhteisö on parhaimmillaan itsessään tärkeä päihteiden ongelmakäytöltä suojaava tekijä. Parantamalla käytännössä nuoren selviytymis- ja sijoittumismahdollisuuksia se vähentää paineita ja koettua ristiriitaa yksilön toiveiden ja mahdollisuuksien välillä, mitä pidetään yhtenä päihteiden ongelmakäytön riskitekijänä. Työpajojen tarjoama kiinteä vuorovaikutus ohjaajien kanssa pienentää riskiä ikäryhmän sisäiseen, aikuisyhteisöstä vieraantuneeseen arvomaailmaan. Työpajatoiminta tarjoaa mahdollisuuden vahvistaa ongelmakäytöltä suojaavia tekijöitä tarjoamalla sekä aikuiskontakteja että sukupolvien välisen keskusteluympäristön, jossa uskomuksia voi muodostaa ja pohtia.

3 HANKKEEN TOIMINNAN SUUNNITTELU JA JÄRJESTÄYTYMINEN

3.1 Hankkeen pohjatyö: ohjausryhmä ja sen ehdotukset

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä huumausainepolitiikan tehostamiseksi 5.10.2000 edellytettiin, että nuorten työpajojen ja kuntien nuorisotoimen kanssa käynnistetään ennaltaehkäisevää huumetyötä ja lisätään toimia nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Periaatepäätöksen perustuen sosiaali- ja terveysministeriö asetti 22.4.2002 työpajojen ehkäisevää työtä kehittäväälle työlle ohjausryhmän, jonka tehtävänä oli valmistaa nuorten työpajoille tarkoitettu huumetyön ohjeistus, arvioida työpajojen ohjaajien huumeisiin liittyvää koulutusta ja tehdä ehdotukset sen kehittämistä sekä koota yhteen nuorten työpajoilla hyviksi havaittuja käytäntöjä ehkäisevässä huumetyössä. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimi nuorisoyksikön päällikkö Olli Saarela opetusministeriöstä ja varapuheenjohtajana huumeasioista vastaava neuvotteleva virkamies Tapani Sarvanti sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Ohjausryhmän työn tuloksena syntyneet suuntaviivat loivat pohjan koko hankkeelle ja työpajojen ehkäisevän päihdetyön kehittämiseksi. Muistiossaan¹ ohjausryhmä toteaa, että työpajojen kehittämisen tulee perustua 1) normaaliusperiaatteeseen eli pajojen pitämiseen avoimina oppimisympäristöinä, 2) yhteisölliseen ja osallistavaan pedagogiaan, mikä tarkoittaa, että pajuoret otetaan mukaan pajayhteisön toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin sekä 3) kykyyn vastata huumeiden käyttökulttuurien moni-ilmeisyyteen muokkaamalla pajatoimintaa nuorten erilaiset huumeiden- ja muiden päihteiden käyttötavat huomioon ottaen.

Ohjausryhmän tavoitteiden mukaan työpajojen huumetyön kehittämisen tavoitteena oli aikaansaada yhteisesti hyväksytyt, pajakohtaiset pelisäännöt. Ohjausryhmä katsoi mietinnössään, että työpajojen huumetyö ei voi onnistua vain työpajan omin voimin, vaan yhteistyö muiden ammattilaisten kanssa on välttämätöntä. Keskeisenä osatekijänä työpajojen huume- ja päihdetyön kehittämisessä tulee olla toimivien verkosto- ja yhteistyömallien luominen. Työpaja voi ottaa aktiivisen roolin tämän yhteistyöverkoston ylläpitämisessä. Tällöin työpajahenkilöstöllä ei tarvitse välttämättä olla huumeekysymyksen erityisasiantuntemusta, vaan tarvitta-

¹ Ehkäisevää huumetyötä nuorten työpajoilla kehittävän hankkeen ohjausryhmän muistio. STM työryhmämuistioita 2003:5.

va tuki ja osaaminen voidaan hankkia esimerkiksi kunnallisen päihdetyön ammattilaisten avulla.

Ohjausryhmän työn tuloksena käynnistettiin vuonna 2003 valtakunnallinen hanke työpajojen ehkäisevän päihdetyön kehittämiseksi. Työpajojen ehkäisevän päihdetyön vahvistaminen päättyi myös valtioneuvoston periaatepäätökseen huumausainepoliittisesta toimenpideohjelmasta vuosille 2004 - 2007.

3.2 Johtoryhmä ja työryhmä

Hankkeen toiminnallisen osan käynnistyessä vuonna 2003 ohjausryhmän nimeksi vaihdettiin johtoryhmä, mutta sen jäsenistö pysyi pieniä muutoksia lukuun ottamatta samana. Johtoryhmän alaisuuteen muodostettiin operatiivinen työryhmä, jonka puheenjohtajana toimi Valtakunnallisen työpajayhdistyksen toiminnanjohtaja Saira Aho-Mantila. Johtoryhmä antoi työryhmälle tehtäväksi suunnitella ja toteuttaa työpajoille ehkäisevän päihdetyön valtakunnallinen koulutus.

Työryhmä piti vuoden 2003 aikana useita työkokouksia, joissa se laati ohjelman valtakunnalliselle työpajojen päihdeasiantuntijoiden koulutukselle. Jo suunnitteluvaiheessa koulutuksen rakentaminen perustui ajatukselle, että yhteisövalmennuksen tarkoituksena ei ole kertoa pajalle miten asioiden tulee olla, vaan valmennuksen tavoitteena koko työvalmennusyhteisön motivoiminen ja sitouttaminen yhteisölliseen toimintatapaan ja ongelmien kohtaamiseen ja käsittelemiseen. Päihdeasiantuntijoiden toiminimikkeeksi otettiin työpajojen terminologiaan istuva yhteisövalmentaja ja työpajoilla näiden asiantuntijoiden pitämien koulutuksen nimeksi yhteisövalmennus. Suunnittelussa hyödynnettiin kokemuksia pajoilla pidetyistä päihdevalmennuksista.

Työryhmä toimi vuoden 2003, jonka jälkeen hankkeen suunnittelu ja toimenpiteiden esittely johtoryhmälle on ollut lähinnä projektisihteerin ja Valtakunnallisen työpajayhdistyksen toiminnanjohtajan vastuulla.

3.3 Resurssit

Hankkeessa on toiminut kolme sosiaali- ja terveysministeriön projektisihteerä, joiden palkkakulut on rahoitettu terveyden edistämisen määrärahoista. Ohjausryhmän sihteerinä vuoden 2002 toimi Sami Kinnunen 28.2.2003 asti, Toivo Hurme vastasi hankkeesta yhteisövalmentajien koulutuksen ajan vuoden 2004 syksyyn asti ja Elina Kotovirta yhteisövalmennuksen työpajakentälle juurruttamisen ajan 1.10.2004 alkaen hankkeen loppuun asti. Ohjausryhmän, johtoryhmän ja työryhmän jäsenet ovat antaneet työpanoksensa hankkeelle osana omaa työtään.

Opetusministeriö on vastannut yhteisövalmennusten rahoituksesta.

4 YHTEISÖVALMENTAJIEN KOULUTUS

4.1 Yhteisövalmentajien valinta

Yhteisövalmentajakoulutukseen päätettiin valita hakemuksien perusteella 16 työpajatoiminnan ammattilaisista eri puolilta maata. Koulutettavien määrä ajateltiin aluksi vähäisemmäksi, mutta käytännön kokemuksen perusteella arveltiin valmentajajoukon kuitenkin matkan varrella pienentyvän, joten koulutettavien määrää nostettiin oletuksen mukaisesti. Haun profiilia korotettiin käynnistämällä se sosiaali- ja terveysministeriön peruspalveluministerin ja opetusministeriön kulttuuriministerin yhteisellä, kaikille työpajoille osoitetulla kirjeellä.

Koulutus sai paljon huomiota ja siihen haki enemmän kuin paikkoja oli tarjolla. Koulutukseen valittiin työpajojen ammattilaisia kaikista Suomen lääneistä (Etelä-Suomi 2, Länsi-Suomi 6, Itä-Suomi 2, Oulun lääni 4 ja Lappi 2) ajatuksena se, että he edelleen kouluttavat omien alueidensa työpajoja. Yhteisövalmentajat edustivat sekä pieniä että suuria työpajoja, ja jotkut heistä toimivat useampien pajojen yhteisissä koordinaatio- tai projektitehtävissä. Vaikka koulutukseen hakeutuikin henkilöitä ympäri Suomen jäi pääkaupunkiseutu valitettavasti ilman ”omaa” valmentajaa. Näin ollen hankkeen tarjoaman yhteisövalmennuksen ulkopuolelle jäi käytännön syistä koko pääkaupunkiseutu. Helsingin kaupungin nuorisotoimi aktivoitui kuitenkin ottamaan itse vastuuta omien työpajojensa yhteisövalmennuksesta.

4.2 Yhteisövalmentajien koulutuksen toteuttaminen

Yhteisövalmentajien koulutus käsitti syksyn 2003 aikana yhteensä noin 2 opintoviikon mittaisen kokonaisuuden, joka toteutettiin Helsingissä kuutena kahden päivän jaksena (yhteensä 12 koulutuspäivää, 75 oppituntia) ajalla 22.9.2003 – 27.1.2004. Lähiopetuspäivien lisäksi koulutukseen kuului etätehtäviä. Koulutus sisälsi päihdetietoa eri näkökulmista (esim. erilaiset nuorisokulttuurit), päihdeongelmien puheeksi ottamista, hallintaa ja niistä toipumista koskevaa tietoutta, huumeiden käytön tunnistamista ja siihen puuttumista, vaarallisten tilanteiden kohtaamista, A-klinikoiden palvelumuotojen esittelyä, päihdehuollon verkostoyhteistyömallien tarkastelua, motivoivan haastattelun käyttöä ja sen kouluttamista sekä työyhteisön perustehtävän vahvistamiseen ja yhteisöllisten työmenetelmien kehittämiseen tähtäviä malleja. Tämän ohella tarjottiin välineitä työpajojen työyhteisöjen perustoiminnan parantamiseen, vuorovaihtuksen kehittämiseen ja yleisten ongelmanratkaisumallien löytämiseen. Koulutuksen tarkoituksena oli antaa tuleville yhteisövalmentajille riittävät valmiudet ja konkreettisia välineitä käytettäväksi omien paikkakuntiansa ja alueidensa pajojen arkityön tukemisessa.

Yhteisövalmentajien toimintaa tukemaan perustettiin myös nettifoorumi Stakesin ehkäisevän päihdetyön www-sivujen yhteyteen. Nettifoorumin käyttö jäi kuitenkin suunniteltua vähäisemmäksi. Koulutuksen päättyessä osallistujille jaettiin opetusministeriön nuorisoyksikön päällikön allekirjoittamat valtakirjat toimia yhteisövalmentajina työpajoilla.

Koulutusmallina erillisistä osioista koostuva, harvakseltaan pidetty kurssi on sikäli vaativa järjestää, että eri koulutusosioiden yhteensopivuuteen ja tiedonkulkuun kouluttajien välillä tulee kiinnittää erityistä huomiota. Koulutuksen yhtenäisyyden takaamiseksi kaikille kouluttajille järjestettiin koko päivän mittainen palaveri, jossa koulutusprosessin sisältöjä ja muotoja suunniteltiin yhdessä kokonaisuuden johdonmukaisuuden varmistamiseksi. Hankkeen projektisihteeri ja työpajayhdistyksen toiminnanjohtaja olivat myös jatkuvassa yhteydessä sekä kou-

luttajiin että koulutettaviin seuraten ja muokaten koulutuspäiviä prosessin aikana paremmin tarpeita vastaavaksi. Koulutusta kehitettiin myös sen kuluessa palautteen ja kertyneen kokemuksen perusteessa. Viimeisellä koulutuskerralla järjestettiin useamman kouluttajan voimin loppuseminaari, jossa koulutuksen aikana hankittuja tietoja ja taitoja vedettiin yhteen ja pyrittiin konkretisoimaan.

Koulutuksesta kerättiin yhteisövalmentajilta palautetta heti sen päättymisen jälkeen kirjallisesti. Palautteesta käy ilmi, että koulutusta pidettiin pääosin onnistuneena ja tarpeellisena. Tyypillisimpänä kritiikkinä mainittiin tiivis aikataulu ja ajoittainen kiireen tuntu. Hyvänä pidettiin sitä, että koulutus lähestyi päihdekysymyksiä monelta suunnalta, ja että päihdeasioiden käsittely kytkettiin koulutuksessa tiiviisti osaksi työyhteisöjen yleistä toimintakulttuuria. Yhteisövalmentajat mainitsivat myös omien arvojen ja asenteidensa joutuneen myönteisellä tavalla remonttiin. Koulutuksen loppuksi pidetty loppuseminaari sai erityistä kiitosta.

Yhteisövalmentajien siirryttyä kentälle pitämään yhteisövalmennuksia on koulutuksen anti joutunut todelliselle koetukselle. Yhteisövalmentajien myöhemmästä palautteesta käy ilmi, että koulutus ei antanut riittävästi konkreettisia valmiuksia ja tiedon muuttaminen ruohonjuuritasolle on välillä ollut hankalaa. Koulutus ei tarjonnut valmista valmennusrunkoa eikä kalvosarjaa, mitä pidettiin sekä huonona että hyvänä asiana. Hyvänä se koettiin siksi, että yhteisövalmentaja joutui tällöin itse pohtimaan enemmän sitä, millaisen valmennuksen pitää ja mitkä ovat hänen omat tavoitteensa ja motiivinsa. Erityisen tärkeänä on pidetty koulutuksen jatkumista niin sanottujen seurantapäivien muodossa, joita on pidetty säännöllisesti varsinaisen koulutusprosessin loppumisen jälkeen. Seurantapäivillä yhteisövalmentajat ovat saaneet lisäkoulutusta toivomastaan aiheesta ja ovat ennen kaikkea päässeet vaihtamaan kokemuksia tekemistään valmennuksista ja pohtimaan yhdessä mahdollisia ratkaisuehdotuksia eteen tulleisiin ongelmiin ja esittämään kehittämisehdotuksia toiminnan eteenpäin viemiseksi.

5 TYÖPAJOJEN YHTEISÖVALMENNUKSET

Valtakunnallinen työpajayhdistys tiedotti yhteisövalmennuksesta kaikille maan työpajoille vuoden 2003 lopussa. Tammikuun 2004 loppuun mennessä yhteensä 45 työpajaa oli ilmaissut kiinnostuksensa osallistua yhteisövalmennukseen. Pajojen alueellinen jakautuminen ei täysin vastannut yhteisövalmentajien alueellista jakautumista, joten osa yhteisövalmentajista joutui toimimaan myös oman lääninsä ulkopuolella.

Tavoitteena oli saada 4 - 5 -päiväiset valmennukset loppuun yhteisövalmennukseen hakeutuneilla 45 pajalla vuoden 2004 loppuun mennessä 13 valmentajan voimin. Tätä tavoitetta ei kuitenkaan saavutettu vaan vuoden 2004 loppuun mennessä valmennus saatiin päätökseen 24 pajalla. Valmennettujen pajojen määrä ei kuitenkaan kerro koko totuutta tehdyn työn määrästä, sillä pajat ovat hyvin eri kokoisia. Siinä missä pienemmän pajan väen voi valmentaa kerralla, suurilla pajoilla on valmennuksia suoritettu jopa 8 ryhmässä. Näin yhden pajan valmennus on saattanut kestää jopa 34 päivää. Yhteisövalmentajille kertyi vuoden 2004 aikana noin 150 valmennuspäivää.

Valmennusten aloittamista vuonna 2004 haittasi osaltaan rahoitusjärjestelypäätösten viipyminen. Kun yhteisövalmentajien koulutus päättyi, ei palkkioihin ja laskutukseen liittyviin kysymyksiin oltu vielä löydetty ratkaisua. Yhteisövalmentajien omat työnantajat halusivat luonnollisesti tietää miten työntekijän muihin töihin käyttämä aika korvataan. Vasta asian ratket-

tua yhteisövalmentajat pystyivät aloittamaan neuvottelut oman organisaationsa ja valmennettavien pajojen kanssa. Päätöksen viipyminen hidasti yhteisövalmennusta alkamista noin puoli vuotta ja esti osaltaan määrällisten tavoitteiden saavuttamista.

Vuonna 2005 valmennuksia jatkoi 8 yhteisövalmentajaa. Valmennusten määrää tarkistettiin vuoden 2004 aikana kertyneen kokemuksen perusteella ja tavoitteeksi asetettiin 30 uuden pajan valmentaminen vuonna 2005. Tätäkään tavoitetta ei saavutettu vaan yhteisövalmennukset aloitettiin 20 uudella pajalla (osa näistä valmennuksista jatkuu vielä vuoden 2006 puolella). Tämä johtui osittain yhteisövalmentajien muista työkiireistä ja siitä, että halukkaita pajoja ei ollut tarjolla kohtuullisen välimatkan päässä kaikille valmentajille. Osa valmentajista keskittyi myös uuden pajan valmentamisen sijasta jo kertaalleen valmennettun pajan päihdepelissäntöjen uusintamisprosessiin.

Vuonna 2005 luotiin myös yhteisövalmennuksen käsikirja pajojen omaehtoisen toiminnan tueksi, jotta pajojen olisi helpompi jatkaa päihdepelissäntöjen rakentamista jatkuvana käytäntönä. Käsikirja tehtiin suoraan kalvosarjaksi ja se on vapaasti saatavilla Valtakunnallisen työpajayhdistyksen internet-sivuilta.

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Valtakunnallinen työpajayhdistys ovat yhdessä keränneet palautetta valmennuksen läpi käyneiltä pajoilta. Kukin valmentaja on myös kerännyt palautetta itse omien valmennuskertojensa päätteeksi kehittääkseen omaa valmennustaan.

Pajoilta tullut palaute yhteisövalmennuksista on ollut pääosin myönteistä ja valmennusta on toivottu lisää. Osalla pajoista päihdepelissäntöt on luotu alusta asti yhteisövalmennuksen tuloksena, osalla pajoista olemassa olevat säännöt ovat päivittyneet ja tulleet kaikkien tietoon ja saataville. Yhteisövalmennus on nähty jopa välttämättömänä työkaluna toiminnan kehittämisessä ja pajalaisten sitouttamisessa yhteisiin sääntöihin. Yhteisövalmennuksen tuloksena on yhteisöllinen vastuunotto kasvanut myös muissakin kuin päihdeasioissa, puuttumisen kynnyks on madaltunut ja yhteisön yleinen solidaarisuus on lisääntynyt.

Yhteisövalmennusta on esitelty vuoden 2005 aikana niin valtakunnallisilla Työpajapäivillä Jyväskylässä kuin Päihdepäivillä Tampereella. Uusien valmentajien kouluttamista kokeneen yhteisövalmentajan työparina on myös suunniteltu.

6 ARVIOINTIA

Kukin yhteisövalmentaja on rakentanut valmennuksensa saamansa yhteisövalmennuskoulutuksen pohjalta, omaa kokemusta ja persoonaansa hyväksi käyttäen. Yhteisövalmennuksen tärkein tulos ei ole tietyn mallin mukaiset ”oikeat” päihdepelissäntöt, vaan oleellista on se, että kaikki työvalmennusyhteisön jäsenet saavat osallistua yhteisten pelissäntöjen luomiseen. On huomattu, että halu sitoutua sääntöjen noudattamiseen syntyy parhaiten siitä, että on itse päässyt sopimaan säännöistä.

Yhteisövalmennuksen lähtökohtana on ollut:

- asenteiden pohtiminen suhteessa päihteisiin ja päihteiden käyttäjiin
- pajan perustehtävän selkeyttäminen
- koko työvalmennusyhteisön osallisuudesta nouseva sitoutuminen yhdessä laadittuihin pelissäntöihin

- työpajan tarjoamien tukimahdollisuuksien kartoittaminen ja esille tuominen osana paikallista päihdepalvelujärjestelmää
- puuttumismallin ja hoitoonohjausjärjestelmien luominen niille pajoille, joissa sitä ei vielä ole
- yhteistyön vahvistaminen pajan ulkopuolisten toimijoiden kanssa

Yhteisövalmennusten sujuvuutta ovat säädelleet erilaiset aikataulujen yhteensovittamiseen liittyvät ongelmat. Yhteisövalmentajan oma työaikataulu ei ole aina sopinut valmennettavien pajojen aikatauluihin ja työpajojen vastuunohjaajien vaihtumiset ovat hankaloittaneet valmennuskerroista sopimista. Onkin huomattu, että valmennuskertojen väli ei saisi venyä yli kuukautta pidemmäksi, sillä asiat unohtuvat ja niiden yhdistäminen aiemmin kuultuun vaikeutuu, motivaatio saattaa loppua ja valmentautujien joukko saattaa vaihtua. Valmentautujien vaihtuminen noin puolen vuoden välein on myös vaikuttanut siihen, että yhteisövalmennuksia ei ole voitu sopia mihin kohtaan kalenterivuotta tahansa, sillä tavoitteena on ollut, että samat ihmiset ovat joka kerta paikalla.

Yhteisövalmennuksen aloittaminen ei ole aina ollut ongelmatonta, vaikka aikatauluista olisi-kin saatu sovittua. Pajoilla ei ole aina ollut käsitystä siitä, minkälaista valmennusta heille ollaan tarjoamassa. Yhteisövalmentajat joutuivat huomaamaan, että useille pajoille keskusteleva ja osallistava työote oli vieras. Paja oletti saavansa koulutusta, jossa kouluttaja luennoi tarkasti kaikkien huumeiden vaikutuksista ja niiden tunnistamisesta. Keskustelu omista asenteista, esimerkkinä olemisesta ja yhteisesti sääntöjen sopimisesta valmentautujien kanssa oli monille valmentajille hankalaa. Työvalmentajilla on merkittävä rooli esimerkkeinä ja valmentautujien ennakoasenteiden muokkaajina.

Yhteisövalmentajan kokemukset eri valmennuksista vaihtelivat myös valmennettun ryhmän mukaan. Jokainen valmennus on erilainen, koska ryhmät ovat kokoonpanoiltaan, asenteiltaan ja tunnelmiltaan erilaisia, vaikka valmennuksen keskeiset menetelmät ja sisällöt olivat yhteneviä. Jotkut ryhmät olivat aktiivisia keskustelijoita ja toiset ryhmät tarvitsivat enemmän rohkaisua asioiden käsittelemiseksi. Myös joissain valmennusryhmissä jotkut valmentajat joutuivat törmäämään vahvasti tunnepohjaisiin jyrkkiin asenteisiin huumeita kohtaan, joiden takia huumeista ei olisi saanut edes keskustella.

Valmennettavan ryhmän koolla tuntui myös olevan suora vaikutus yhteisövalmennuksen tavoitteiden saavuttamiselle. Yksin työskentelevälle yhteisövalmentajalle yli 40 hengen ryhmä on ehdottomasti liian suuri. Optimaalinen valmennusryhmän koko on noin 15 – 25 henkilöä. Edes parityönä valmennettaessa ryhmän koon ei tulisi kasvaa tätä suuremmaksi, sillä kaikkien osallistujien kuuleminen olisi tärkeää. Oman haasteensa valmennuksiin on tuonut myös pajojen suuret kokoerot.

Osa valmentajista toimi pareittain, mistä saatiin myönteisiä kokemuksia. Parin kanssa työskennellessä on helpompi pohtia mahdollisia pättitilanteita, sopivia menetelmiä ja työskentelytapoja ja työpari toimii myös peilinä omalle valmennustavalle. Parityöskentely estää myös toiminnan liian rutinoitumisen, sillä parilta saa uudenlaisia ideoita ja näkemyksiä.

Yhteisövalmentajien näkemysten mukaan päihdeasioista puhuminen näyttäisi koulutusprosessin jälkeen helpottuneen. Yhteisövalmennus on luonut yhteistä ymmärrystä valmentajien ja valmentautujien välille ja antanut ikään kuin luvan puhua myös päihdeasioista työvalmennuksen arjessa. Työvalmentajien arvion mukaan yhteisöllisyys työvalmennusyksiköissä on muutenkin vahvistunut, mikä on ilmennyt myös vastuunottona valmentautujatovereista. Yhteisö-

valmennus on parhaimmillaan luonut luottamuksellista ilmapiiriä ja lisännyt pajalaisten uskallusta tulla kertomaan huumekekeiluistaan ja mahdollisista ongelmistaan huomattavasti aiempaa avoimemmin. Tämä avoimuus on tietysti myös nostanut pajoilla tiedossa olevien huumeidenkäyttäjien määrää.

Pajoilta saadun palautteen mukaan puutteellisimmaksi on jäänyt yhteistyön kehittäminen pajan ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

Yhteisövalmennus ei ole helppoa vaan yhteisövalmentaja joutuu laittamaan itsensä kokonaan peliin ja sen lisäksi hänen on edettävä valmennettavan yhteisön ehdoilla. Yhden tai kahden ryhmän valmentaminen ei anna vielä kuvaa siitä, mitä valmennus todellisuudessa on. Vaikka kaikissa valmennuksissa olisi ollut käytössä sama malli, on jokaisen valmennuksen tulos aina erilainen. Myös pajojen suhde yhteisövalmennukseen muuttui valmennuksen edetessä. Ensin asiaa saatettiin vähätellä ja sääntöjen luomista pitää merkityksettömänä asiana. Kun prosessissa päästiin pidemmälle saattoi tuntua, ettei yhteisiä ja yleispäteviä sääntöjä yksinkertaisesti ole mahdollista tehdä. Kun valmennuksessa päästiin yli ennakoasenteista sen suhteen, millaiset ”oikeat päihdepelissäännöt” ovat, saatiin jokaisella pajalla säännöt valmiiksi, ja samalla keskustelu päihteisiin liittyvistä asioista avautui aiempaa paremmin.

7 LOPUKSI

Hankkeen kouluttama asiantuntijaverkosto on jo lisännyt ja tulee jatkossa entisestään lisäämään työpajojen tietoja ja taitoja päihdeongelmien ehkäisemiseksi, jo syntyneiden ongelmien hoitamiseksi ja ongelmista aiheutuvien haittojen vähentämiseksi. Yhteisövalmennusten avulla työpajojen yhteisöllinen työskentelykulttuuri ja ongelmanratkaisukyky on vahvistunut.

Nyt saadut erittäin hyvät kokemukset yhteisöllisestä lähestymistavasta työyhteisön päihdeasioihin rohkaisevat pohtimaan vastaavan menettelyn sopivuutta myös muissa työyhteisöissä. Hyviä kokemuksia on jo saatu menetelmän käytöstä kolmannen sektorin sosiaalisen työllistämisen hankkeissa. Yhteisövalmennusta menetelmänä voitaisiin käyttää myös esimerkiksi kouluissa ja nuorisotiloissa. Saatujen kokemusten mukaan menetelmä voi sopia hyvin kaikkien yhteiseen päätöksentekoon ja kehittämistoimintaan.

Hanke on myös edelleen tiivistänyt sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetusministeriön hallinnonalojen yhteistyötä huumeasioissa.

8 TYÖN JATKUMINEN

Kokemukset yhteisövalmennuksista ovat osoittautuneet niin hyviksi, että yhteisövalmennukset jatkuvat hankkeen päättymisen jälkeen osana Valtakunnallisen työpajayhdistyksen toimintaa. Tavoitteena on toiminnan laajentaminen niille pajoille, joissa yhteisövalmennusta ei ole vielä tehty ja jo yhteisövalmennettujen työpajojen päihdepelissääntöjen päivittämissä prosessin tukeminen.

Työn jatkuessa olisi hyvä huomioida seuraavat esille nousseet kehittämistarpeet:

1) Yhteisövalmennusten sujuvuuden parantaminen

- Pajoille ennakkoon tiedottaminen siitä, mitä yhteisövalmennus on ja mitä pajalta vaaditaan.
- Työ- ja yksilövalmentajien valmentaminen yhteisövalmennukseen niin, että he ymmärtäisivät tärkeän osuutensa esimerkkeinä ja valmentautujien asenteiden muokkaajina.
- Pajan ulkopuolisten toimijoiden mukaan saaminen yhteisövalmennukseen ja sitoutuminen yhteistyöhön pajan kanssa.
- Uusien valmennusmenetelmien kehittäminen erilaisten pajayhteisöjen, esimerkiksi hyvin pienten pajojen, valmentamiseen.

2) Koulutustarpeet

- Yhteisövalmentajien lisäkoulutus ja mahdollisten uusien yhteisövalmentajien kouluttaminen.
- Työ- ja yksilövalmentajien erityiskoulutustarpeiden huomioiminen (esim. huumeiden käyttäjien tunnistaminen ja varhainen puuttuminen).

Hankkeen johtoryhmä:

Puheenjohtaja: Olli Saarela, neuvotteleva virkamies, OPM

Varapuheenjohtaja: Tapani Sarvanti, neuvotteleva virkamies, STM

Jäsenet:

Immo Parviainen, ylitarkastaja, Opetusministeriö

Anneli Tallqvist, ylitarkastaja, Työministeriö

Kaija Miettinen, ylitarkastaja, Opetushallitus

Saila Aho-Mantila, toiminnanjohtaja, Valtakunnallinen työpajayhdistys

Markku Soikkeli, erikoissuunnittelija, Stakes

Lasse Siurala, nuorisotoimen johtaja, Helsingin kaupunki

Pirjo Huuhtainen, projektipäällikkö, Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus

Sirpa Aaramo, sivistystoimentarkastaja, Länsi-Suomen lääninhallitus

Ulla-Maija Takkunen, projektikoordinaattori, Kytöpalo-projekti

Pia Pälijärvi, projektipäällikkö, Kaarinan nuoret pajamestarit

Jouko Lehtimäki, palveluohjaaja, Työvalmennussäätiö Tekevä

Projektisihteerit:

Elina Kotovirta 1.10.2004 - 31.12.2005

Toivo Hurme 10.3.2003 - 30.9.2004

Sami Kinnunen 22.4.2002 - 28.2.2003

Tämän raportin tuottamiseen ovat osallistuneet seuraavat yhteisövalmentajat:

Outi Hedemäki, Lapin ensi- ja turvakoti

Kirsi Kärkäs-Vaittinen, Intoa Työstä Ry

Jouko Lehtimäki, Työvalmennussäätiö Tekevä
Kati Pääkkönen, Kumppaniksi Ry
Tuija Pöllänen, Kumppaniksi Ry
Marjatta Rummukainen, Honkalampi-säätiö
Maarit Salokangas, Porin kaupungin nuorten työpaja
Hannele Tams, Iisalmen Kehypaja

YHTEISÖVALMENTAJAKOULUTUKSEN OSALLISTUNEET HENKILÖT JA AKTIIVISET YHTEISÖVALMENTAJAT

Yhteisövalmentajakoulutukseen osallistuneet henkilöt:

Einola-Uuro Suvi	Jupiter-säätiö, Seinäjoki
Hautakangas Merja	Kaks' Kättä työpaja, Seinäjoki
Hedemäki Outi	Rovaniemen monitoimikeskus säätiö
Heikkuri Martti	Lempäälän monitoimikeskus
Hirskoski Riitta	Nuorten työpaja, Huittinen
Isuls Päivi	Kristiinankaupungin pajakeskus
Kärkäs-Vaittinen Kirsi	Intoa Työstä Ry, Imatra
Lehtimäki Jouko	Työvalmennussäätiö Tekevä, Jyväskylä
Pennanen Riitta	Lieksan nuorisopaja
Pulkinen Maarit	Toimintakeskus Takitsu, Kemi
Pääkkönen Kati	Kumppaniksi Ry, Kajaani
Pöllänen Tuija	Kumppaniksi Ry, Kajaani
Rummukainen Marjatta	Honkalampi-säätiö, Joensuu
Salokangas Maarit	Porin kaupungin nuorten työpaja
Tams Hannele	Iisalmen Kehypaja
Vainio Marja-Leena	Kouvolan seudun kuntayhtymä NEO-projekti

Aktiiviset yhteisövalmentajat:

Outi Hedemäki, Lapin ensi- ja turvakoti
 Kirsi Kärkäs-Vaittinen, Intoa Työstä Ry
 Jouko Lehtimäki, Työvalmennussäätiö Tekevä
 Kati Pääkkönen, Kumppaniksi Ry
 Tuija Pöllänen, Kumppaniksi Ry
 Marjatta Rummukainen, Honkalampi-säätiö
 Maarit Salokangas, Porin kaupungin nuorten työpaja
 Hannele Tams, Iisalmen Kehypaja

YHTEISÖVALMENNUKSEEN OSALLISTUNEET TYÖPAJAT 2004 - 2005

Ahman Askel, Kittilä
 Ankkuripaja, Hamina
 Heinolan Torppa
 Honkalampi-säätiö, Liperi
 Iin seudun Iipaja
 Iisalmen Kehypaja ry
 Iitin nuorten työpaja
 Intoa Työstä ry, Imatra
 Itä-Lapin Työhönvalmennussäätiö, Kemijärvi
 Joutsenon työpaja
 Kaarinan Nuoret Pajamestarit
 Kajaani Kumppaniksi ry
 Kansalaistaidoilla tulevaisuuteen -Parkanon aikuisopiston nuorten työpaja
 Kokkola
 Kotkan nuorten työpajat
 Kotkan Sotek säätiö
 Kuusamon Mediapaja
 Kuusamon palvelukeskus
 Laitilan nuorisoverstas ry
 Lapin ensi- ja turvakoti
 Laptuote-säätiö
 Lempäälän monitoimikeskus
 Mäntyharju Potkuri
 Nivalan nuorten työpaja
 Nuorten työpaja Sinko, Elimäki
 Oulun seudun Settlementin työpajat
 Parik-säätiö, Kuusankoski
 Porin nuorten työpaja
 Pudasjärven Karhupaja
 Pyhtään nuorten työpaja, Touko projekti
 Sodankylän nuorten työpaja
 Spiraali, Anjalankoski
 Suomussalmen työpaja Hanslankarit
 Taivalkosken Savotta-paja
 Tekevä-säätiö, Jyväskylä
 Turun nuorten työpaja Fendari
 Työn Vuoksi ry
 Työvalmennus Sytyke, Ylivieska
 Valkealan nuorten työpaja, Touko projekti
 Varkaus
 Vatti Paja Laukaa
 Virolahden nuorten työpaja, Touko projekti

Menetelmää on myös toteutettu muissa kolmannen sektorin sosiaalisen työllistämisen hankkeissa.

- 2006: 1 Anita Haataja, Maija-Liisa Järviö, Esko Mustonen. Talousarvion sukupuolivaikutusten arviointi. Pilottihanke sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta.
ISBN 952-00-1928-6 (nid.)
ISBN 952-00-1929-4 (PDF)
- 2 Sosiaali- ja terveysministeriön toimintasuunnitelma vuodelle 2006.
ISBN 952-00-1933-2 (nid.)
ISBN 952-00-1934-9 (PDF)
- 3 Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tulossopimukset kaudelle 2004-2007. Tarkistusvuosi 2006.
ISBN 952-00-1937-5 (nid.)
ISBN 952-00-1938-3 (PDF)
- 4 Seppo Tuomola. Kansallisen terveyshankkeen piiriin kuuluvan hankerahoituksen vaikuttavuuden arviointi. (Ainoastaan verkossa www.stm.fi)
ISBN 952-00-1939-1 (PDF)
- 5 Ehkäisevää huumetyötä nuorten työpajoilla kehittävän hankkeen loppuraportti.
ISBN 952-00-1940-5 (nid.)
ISBN 952-00-1941-3 (PDF)